

A korrupció szociológiája

A kisztílú megvesztegetéstől
a közpénzek ellopásáig Magyarországon

Jancsics Dávid

A fordítás alapja:

Dávid Jancsics: *The sociology of corruption. Patterns of Illegal Association in Hungary*

First published by Cornell University Press, New York, 2024.

Copyright © Cornell University, 2024

Fordította: © Tóth Katalin, 2025

Szerkesztette: Nagy Iván Zsolt

Borítóterv: Tabák Miklós

Korrektorok: Takács Zsolt, Nagy Márton

A szerző fotója: Szűcs Veronika

HVG Könyvek, Budapest, 2025

Kiadóvezető: Szabó Tibor Benjamin

Felelős szerkesztő: Krausz Veronika

www.hvgkonyvek.hu

ISBN 978-963-565-664-6

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeseti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Szauer Tamás

Nyomdai előkészítés: Kedves László

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben 2025-ben

Felelős vezető: Balla László vezérigazgató

Tartalom

Előszó: A korrupció metamorfózisa (<i>Martin József Péter</i>)	9
Bevezetés	17
1. A korrupció fogalmának szociológiai meghatározása	29
2. Kisstílu korrupciótól az állam foglyul ejtéséig	49
3. Üzletelés idegenekkel: Helyszíni piaci korrupció	63
4. Az ügynökoldal: Lehetőségstruktúra és korrump szervezeti szubkultúra	93
5. Baráti segítség	103
6. Kapcsolat és kapcsolatteremtés: A közvetítő szerepe a kisstílu korrupcióban	121
7. A vállalatért mindent	145
8. Oligarchák és politikusok: Papíron minden legális	169
9. Patrónus-kliens hálózatok és hivatásos korrupciós brókerek	203
10. Korrupcióellenes tevékenységek	225
11. A 2025 utáni korszak: A foglyul ejtett rendszer szétbomlásának kezdete?	247

Köszönetnyilvánítás	255
Rövidítések	259
Jegyzetek	261
Név- és tárgymutató	311

Előszó

A korrupció metamorfózisa

Martin József Péter PhD

„Vérlázító, hogy Lőrincnek van egy 3 milliárd forint értékű jachta. Az gyakorlatilag mi jachtunk, nem az övé. Nulla a hozzáadott értéke volt ahhoz, hogy ő az Adrián süttetheti magát” – fakad ki Jancsics Dávid több mint száz interjúalanya közül az egyik, egy vendéglátóipari kisvállalkozó, látván Mészáros Lőrincnek, az egykori gázszelőnek, Orbán Viktor kormányfő gyerekkori barátjának mesés gazdagodását. „Lölo”, miként a népnyelv mondja, nemcsak a magyar, hanem az egyetemes gazdaságtörténetben is példátlan módon, mindössze öt év alatt, 2013 és 2018 között lényegében a nulláról vált a leggazdagabb magyarrá, és azóta is őrzi ezt pozícióját (igaz, volt egy-egy év, amikor a gazdaglisták szerint „csak” a második helyre futott be).

A magyar korrupciós érem másik oldala, miként a már idézett vendéglátós kifejti: „elképesztően hatékony lett a rendszer az adóbeszedés terén. Tíz évvel ezelőtt, amikor adótartozása volt valakinek, jó néhány hónapba telt, mire [az adóhatóságok] behajtották a tartozást [...] Most minden hónap tizedikéig el kell utalnom a járulékokat. [...] Ha nem fizeted be, pár nap múlva már jön az inkasszó.”

A magyarországi kis- és a nagykorruptió fordított dinamikája az egyik vezérmotívuma Jancsics Dávid könyvének; annak a történeti áttekintése, miként alakult át a korrupció természete a rendszerváltás óta eltelt harmincöt évben Magyarországon. A szerző szisztematikusan követi végig, hogy az adócsalás és a kisstílusú megvesztegetés (rendőrök lefizetése, hálapénz) miként szorult háttérbe (bár nem szűnt meg), illetve tagozódott be az Orbán-rendszerben dominánssá vált, központosított korrupciós mintázatba.

A magyar eset az Európai Unióban – sőt tágabban, a fejlett, nyugati világban – egyedinek, kirívónak tekinthető, és éppen ezért, miként azt rengeteg, az elmúlt másfél évtizedben írt tanulmány bizonyítja, nemzetközi érdeklődésre is számot tart. A szerző, a San Diegó-i egyetem szociológiaprofesszora először angolul publikálta ezt a kötetet, és kapott elismerő kritikát a korrupciókutatási „ipar” krémjétől. A kedvező (nemzetközi) recepció azonban nemcsak a Magyarországról szóló esettanulmánynak jár. Jancsics könyve ennél jóval többet kínál: innovatív módon nem kevesebbre vállalkozott, minthogy, támaszkodva a szociológia klasszikusaira (Weberre, Polányira, Simmelre, és a ma is aktív Granovetterre) új korrupciós elméletet, tipológiát alkosson, s erre vetíti rá a magyar példát.

A szerző – Georg Simmel az emberek közötti érintkezésről szóló elméletét újraértelmezve – a korrupciót erőforrástranszferként írja le. Négyfajta visszaélést különböztet meg – piaci korrupció, társadalmi vesztegetés, korrupt szervezet és az állam foglyul ejtése –, és két dimenzió – az erőforrástranszfer formája (piaci csere, reciprocitás, újraelosztás) és a visszaélések kedvezményezettje – szerint jellemzi azokat. Olvasható tehát a könyv (elméleti) kézikönyvként is, amely túlmutat a magyar eseten, jöllehet a példák főleg (bár nem kizárólag) a magyarországi korrupció megnyilvánulási formáit és színváltozásait mutatja.

Szintén egyedi Jancsics munkájában, hogy meghaladja azt a megközelítést, amely a korrupciót haszonelvű, „quid pro quo” cselekedetként láttatja, uniformizálva, történelmi korokon és földrajzi régiókon átívelően. Jancsics elméletében csak a „pia-ci korrupció” rendelkezik ilyen általános mintázattal, minden más korrupciós forma esetében a társadalmi kontextusnak és a hálózatoknak, vagy akár a percepcióknak is nagy jelentőségük van. Ami az egyik országban vagy történelmi korban korrupció, az a másikban szokványos cselekedet, „business as usual”. Sőt: a korrupció egyes kultúrákban akár erkölcsi kötelesség is lehet (ajándékozás), vagy segítheti a túlélést, ha gyatrán működik az intézményrendszer. Jancsics másfél évtizedes antropológiai kutatása konstruktivista módszerrel zajlott, a szerző főleg interjúkat készített és médiatartalmakat elemzett. Miközben túlmutat a formáljogi, célracionális korrupciós megközelítésen, óva int a „hiperrelativista” nézettől, amely végső soron a felelősség elmosáshoz vezet(het).

Magyarországon minden mértékadó nemzetközi kutatás és felmérés szerint a korrupció rendkívül kiterjedt. Csak egy példa: az Eurobarométer legfrissebb, 2024-ben készült felmérése szerint a magyarok 88 százaléka gondolja, hogy a korrupció súlyos probléma. A korrupció toleranciaindexé ugyanakkor nálunk volt az egyik legmagasabb az EU-ban: 100 magyar közül mindössze 44 vélte úgy, hogy a korrupció elfogadhatatlan. Egészen a legutóbbi időkig sokszor lehetett hallani olyan leegyszerűsítő, maszatoló és a korrupciós bűnöket bagatelizáló véleményeket, hogy „mindenhol van korrupció”, „mindenütt ugyanez van”, nem beszélve az emberöltőkkel ezelőtt még humorosnak számító, mára azonban elcsépejt, közhellyé vált mondásról: „korrupció az, amiből engem kihagynak” (értsd: akkor már jobb benne lenni).

Ezekben a vélekedésekben visszaköszönnek a társadalom évszázados reflexei. A történelem arra tanította a magyar polgá-

rokat, hogy rövid időszakoktól eltekintve, nálunk az érdem- és piacialapú erőforráselosztás helyett a lojalitás, és – Jancsics kifejezésével – a „kapcsolatérzékenység” dominált. A haverság jobban kifizetődik, mint a teljesítmény. Cipeljük tovább az államszocialista és posztkommunista múlt „okosba megoldjuk” és „kéz kezét mos” örökségét is. Mindehhez adódik a NER által csúcsra járatott központosított korrupció, a formális intézményeket felülíró – miként Jancsics írja – „informális klánkontroll”, amely a haszonélvezőkből (cinikus) öngazolást, a társadalom többi részéből pedig mély apátiát váltott ki. Tavaly óta azonban oszlik az apátia ködje. Úgy tűnik, hogy az új politikai szereplő (és párt) megjelenése, továbbá a gazdasági helyzet folyamatos romlása kellett ahhoz, hogy a magyarok jelentős része immár ne gondolja azt, hogy a korrupció az élet velejárója és úgyis következmények nélkül marad, s problématérképén a prioritások közé helyezze.

Magyarország hagyományosan a kisstílusú korrupció, a mutyi országa, mégis, a mikroszintű, a rendszer diszfunkciójaként működő korrupció mára háttérbe szorult a szervezett közpénzlenyúlások, avagy – tudományosan – az újraelosztáson alapuló erőforrástranszfer mögött. Manapság egyre kevésbé jellemző a rendőrök megvesztegetése, és 2021 óta a hálapénzfizetés gyakorisága is jelentősen csökkent, miközben a hatóságok az ismertté váló „utcai” korrupciós esetek elkövetői ellen eljárást indítanak – ezek a példák azt mutatják, hogy a rossz kulturális mintákat ki lehet iktatni, ha van hozzá kormányzati akarat. Ez utóbbi viszont biztosan hiányzik a rendszerszintű nagykorruptió, a state capture felszámolásához, hiszen, ha a NER ezt felszámolná, azzal a saját hatalmát ásná alá.

Jancsics alaposan, az eddigi szakirodalmat felhasználva ír az állam elfoglalásáról (a state capture fogalmat elsőként, még 2012-ben a *Transparency International Magyarország* használta a NER jellemzésére), kiemelve, hogy az Orbán-rendszer

esetében a foglyul ejtés politikai (és nem oligarchikus), illetve rendszerszintű (és nem partikuláris) jelenségével állunk szemben. Újdonság a kötetben, hogy e szociológiafogalom előjön a NER előtti, 2000-es évek magyarországi korrupciós sémáinak elemzésekor is. A korszakot Jancsics „versengő partikularizmusnak” nevezi. Amit akkor még csak részlegesen (egy-egy önkormányzatban vagy ágazatban, gondoljunk a belpesti kerületek bérpalota-panamáira) és befolyásos üzletemberek (jó politikai kapcsolatokkal rendelkező oligarchák) vittek véghez, azt az elmúlt másfél évtizedben az Orbán-kormány tökélyre fejlesztette: a politikai rendszeren belülről, az általa kiválasztott oligarchákkal informális hálózatot alkotva foglalta el – a teljességre törekedve – az államot, maga alá hajtva a jogalkotást és a hatalom ellenőrzésének feladatát a megelőző húsz évben jól-rosszul ellátó intézményeket. Az Orbán-rezsim semmit nem bíz a véletlenre: a hatalommal már a politikai rendszer bemeneti oldalán (jogalkotás, jogalkalmazás) visszaélnék. Mindez szoros kölcsönhatásban áll a populista kormány autokrata törekvéseivel és gyakorlatával, a demokrácia kiüresítésével, a jogállamiság sárba tiprásával.

A NER rendszerszintű korrupciójának a lényege, hogy közpénz-ezermilliárdokat csoportosít át, térít el és, részben, lop el. Ebben a patrónus államban – központi és helyi szinteken egyaránt – az erőforrástranszfer felülről lefelé zajlik, helyzetbe hozva a lojális csoportokat. Ennek számos csatornája létezik. A közbeszerzési eljárások – és az azzal részleges átfedést mutató uniós forráselosztás – talán a legfontosabbak ezek közül. A TI Magyarország Tenderbajnok adatbázisa évről évre a közbeszerzési piac számottevő koncentrációját mutatja ki: az elmúlt három évben négy oligarcha érdekeltségei nyerték a közbeszerzések értékének a negyedét. Emellett korábban a magyar adófizetőknek mintegy 190 millió euró veszteséget okozó letelepedési államkötvények, az utóbbi években pedig a magán-

tőkealapok, az ezermilliárd forintnyi alapítványi kiszervezések és a hosszú távú koncessziók mind azt a célt szolgálják, hogy a közpénz előbb-utóbb elveszítse közpénz jellegét, és rendszerhű személyek vagy csoportok hitbizományába kerüljön.

A több mint tíz év után ismét reflektorfénybe került Magyar Nemzeti Bank (MNB) alapítványaiba kiszervezett, majd más forrásokból feldúsított 500 milliárd forintnyi eszközállomány ügye – mint csepp a tengerben – mutatja a rendszerszintű korrupció működését. Egyfelől az intézményrendszer részrehajlását (hiszen egy évtizedig egyáltalán nem ellenőrizték a közpénz illetén felhasználását és a bűnüldöző hatóságok is tétlenek maradtak), másfelől azt, hogy egyes állami, illetve államközeli szereplők a közpénzt úgy használják, mintha sajátjuk lenne. Zsonglőrködnek vele, nehezen átlátható beruházásokba fektetik, összekeverik magánvagyonokkal, hogy a végén aztán alig lehessen kibogozni, hogy hová tűnt a (köz)pénz. Mindehhez a szabályozás és a jogalkalmazás asszisztált, és jelenleg is csak remélni lehet, hogy az ügy eljut a felelősségre vonásig, ám a közvagyon visszaszerzése még ebben az esetben is kétséges.

A NER-es korrupcióban kiemelt szerep jut az árnyékstruktúrának vagyis a közvetítőknek, strómanoknak, fedőcégeknek, brókereknek – Jancsics az ő szerepüket is mélyrehatóan elemzi. Miként egy vállalatvezető interjúalanya pár éve plasztikusan megfogalmazta: „Ebben az új rendszerben gigantikus, látszólag magánkézben lévő vagyonok halmozódtak fel. De az [a személy], akinek a gazdagságáról az újságok írnak, soha nem mondhatja, hogy »az én magánvagyonom«, mert az éjszaka közepén kap egy telefonhívást, és ide vagy oda kell tolnia az egészset. Mert az nem az övé. [...] Bár jogilag az [övé], de egyébként pedig nem az. Ezek az emberek csak strómanok. A NER pénzéről van szó – a rendszer pénzéről.” Mértékadó becslések szerint mára a NER-es gazdaság a teljes vállalati hozzáadott érték több mint negyedét teszi ki. E vállalatok megrendeléseiket, „piacukat” és

a rájuk szabott törvényeket is többnyire az államnak, a rezsimnek köszönhetik.

A NER által kiépített korrupciós rendszert az elmúlt egymásfél évben több oldalról is minden eddigénél nagyobb kihívás érte.

Az EU 2022 végén életbe léptette a feltételeességi mechanizmusokat, ami a számok nyelvére lefordítva a 2025. májusi állapot szerint azt jelenti, hogy Magyarország nem jut hozzá 20 milliárd eurónyi uniós forráshoz, miközben 1 milliárd eurót már örökre elveszített (és további végleges pénzvesztés várható, mert nem teljesülnek a korrupció elleni intézkedések). Mindez rontja a magyar gazdaság amúgy sem rózsás kilátásait. A gazdasági mutatók a Covid-járvány óta egyre csak romlanak, ami azt (is) jelzi, hogy a rendszerszintű korrupció hatása késleltetve, mostanra ért be – az egyre súlyosbodó korrupció és a gazdasági hanyatlás ördögi körébe került az ország. Ez az előző évtized nagy részében nem így volt: akkor a korrupció és a jogállami erózió ellenére a makrogazdasági mutatók viszonylag kedvezőek voltak, a reálbérek jelentősen nőttek (igaz, a közép- és kelet-európai országok többségében még inkább, de azt nem feltétlenül érzékelte a lakosság), a beruházási aktivitás magas volt. Mára viszont nagytúlsúlyos kell keresni azt a gazdasági mutatót, amelyben Magyarország nem sereghajtó, vagy az egyik utolsó az uniós országok közül. Orbán Viktornak ráadásul új, potens kihívója akadt az általa korábban monopolizált politikai térben. A fentiek következtében megváltozott a közhangulat, az állampolgárok többsége ma már elutasítja a NER-t, amiben a korrupciónak döntő szerep jut.

Egy elfoglalt államban a felülről jövő korrupció elleni reformok legjobb esetben is csak – a (korrupt) rendszer egészét nem fenyegető – részeredményeket hozhatnak, de ez is jobbára csak akkor következik be, ha az intézkedéseket külső aktor, jelen esetben az EU kényszeríti ki. Jancsics a kötet végén azt írja, hogy

a rendszerrel így vagy úgy szemben állók – a megmaradt szabad-média, a civil társadalom kritikus szereplői, azok az ellenzéki pártok, amelyeket a hatalom nem kooptált és egyes nemzetközi szervezetek – koalíciójára lenne szükség. És bár ez így vegytiszta formában aligha áll(hat) össze, a NER-t elutasítók kritikus tömege mintha már látszana. A rendszer tehát leszállóágban van, és majdani bukása után a nagy kérdés az lesz: miként lehet olyan új államot építeni, amelyben, mint általában a demokratikus országokban, az intézmények nem szervezik a korrupciót, és még csak szemet sem hunynak felette, hanem aktívan és részrehajlás nélkül üldözik azt.

Jancsics Dávid kiváló, a tudományos kritériumoknak maximálisan megfelelő, letisztult és olvasmányos kötetét a szűk szakmai közösségen túlmenően jó szívvel ajánlom minden olyan, a közélet iránt érdeklődő polgárnak, akik a magyar példán keresztül meg akarják érteni, hogy miként képes újabb és újabb formát öltetni a korrupció, ez a komplex és minden bizonnyal örök társadalmi jelenség, egyfajta lenyomataként a politikai, társadalmi és gazdasági változásoknak.

M. J. P.

A szerző közgazdász-szociológus,
a *Transparency International Magyarország* ügyvezető igazgatója,
a *Budapesti Corvinus Egyetem* külsős tanára

Bevezetés

Budapesten beszélgettem egy ismerőssémmel 2024 őszén, és amikor a rendőrségi korrupcióra terelődött a szó, az illető váltig állította, hogy „ma már nincs olyan, hogy megvesztegetsz egy utcai rendőrt. Egyszerűen elképzelhetetlen. Azok az idők már elmúltak”. És valóban, bennem még élénken élt a kép az 1990-es évek Magyarorszájáról, amikor a világ legtermészetesebb dolga volt megúszni egy gyorsajtást a forgalmiba rejtett néhány ezressel. Pár héttel később egy másik barátom kórházi élményeit mesélte el, amikor szinte ujjongva részletezte, hogy bár megpróbált hálapénzt adni az orvosnak, de az nem fogadta el. Ha pedig megnézzük az európai országokban rendszeresen közvélemény-kutatásokat végző Eurobarométer reprezentatív mintán alapuló eredményeit, akkor azt látjuk, hogy 2005 óta évről évre kevesebb magyar nyilatkozik úgy, hogy az elmúlt tizenkét hónapban személyesen is részt vett korrupcióban.

Mindezekből arra következtethetnénk, hogy a korrupció eltűnőben van Magyarországon. A helyzet azonban ennél sajnos bonyolultabb.

A Transparency International Korrupció Érzékelési Index (Corruption Perception Index – CPI) 2024. évi eredményei azt mutatják, hogy Magyarország egymást követő három évben az utolsó helyen végzett az európai uniós (EU) tagállamok között, világviszonylatban pedig egy év alatt hat pozíciót veszített, a 76. helyről a 82.-re csúszott vissza.¹ Hosszabb távon még aggasztóbb a helyzet, hiszen 2012-ben 55 ponttal még a lista 46. helyén szerepelt, tehát tizenkét év alatt 36 hellyel és 14 ponttal csúszott lejjebb a korrupciós világrangsorban. Mindeközben társadalomtudósok, szakértők egyöntetűen osztják a véleményt, amely szerint korrupt politikai szereplőkből álló klikk tartja irányítása alatt a legtöbb állami intézményt és a mai Magyarország üzleti és kulturális szektorainak jelentős részét.²

Hogyan válhat az ország egyre kevésbé korrupttá, miközben egyre korruptabb? Miből adódik ez a kettősség? A válasz – amely egyben ennek a könyvnek az egyik fő megállapítása is – az, hogy ma Magyarországon a korrupciónak többféle formája létezik egymással párhuzamosan, és az egyes típusok jelentősége folyamatosan változik.

A könyv a Magyarországon tapasztalható korrupció témakörében végzett közel tizenöt éves etnográfiai terepmunka eredményeként jött létre. Arról az országról szól, amelyről egykor azt tartották, hogy a volt kommunista blokk nemzetei közül elsőként fog felzárkózni a Nyugathoz, és amelyet ma már megannyi szakértő és társadalomtudós értékel erősen korruptnak.

Melyek az országban tapasztalható korrupció legtipikusabb formái? Milyen minták vezetnek a kisstílu megvesztegetéstől a közpénzek szervezett ellopásáig? Miben térnek el egymástól ezek a típusok, és miként változott a jelentőségük az évek során? Milyen szerepet játszik Orbán Viktor miniszterelnök „illiberális kormánya” abban, hogy korrupt gyakorlatok szövik át a társadalom különböző szintjeit? A könyv ezekre a kérdésekre keresi a választ.

Magyarországon születtem, és harmincnégy évig itt éltem. Azóta, hogy 2007-ben New Yorkba, majd 2017-ben San Diegóba költöztem, évente egy-két alkalommal látogattam haza a családomhoz. Időnként az egész nyári egyetemi szünetet itt töltöttem. A hazatérések alkalmával vettem észre, hogy Magyarországon az Amerikai Egyesült Államokhoz képest sokkal gyakrabban vetődött fel mindennapi társalgási témaként a korrupció. Sőt ami azt illeti, igencsak szembetűnő volt a kontraszt. A magyar rokonaimmal, barátaimmal, ismerőseimmel és egykori munkatársaimmal folytatott néhány kötetlen beszélgetés után azon kaptam magam, hogy mind nagyobb érdeklődéssel hallgatom a korrupcióval kapcsolatos történeteiket. Még ha ők maguk nem is vettek részt ilyesmiben, ismertek olyat, aki igen, ebből kifolyólag határozott véleményük volt a jelenségről. Ezek után azon már meg sem lehet lepődni, hogy a magyar szleng több szót is használ a korrupciógyanús kétes ügyekre: *mutyi*, *okosba*, *bindzsi*.

Amikor 2009-ben ennek a kutatásnak az ötlete körvonalazódott, a korrupció marginális közéleti téma volt az Egyesült Államokban. New Yorkban hallottam ugyan néhány történetet ilyesmiről, de egyik sem jelenkori eseményekhez fűződik. Brooklynban a kutyasétáltató ismerősöm olyan botrányokról mesélt, amelyekben korrupt rendőrök, polgármesterek, szakszervezeti vezetők vettek részt. Csakhogy ezek az esetek az 1970-es években történtek, amikor a barátom elmondása szerint tombolt a korrupció a városban. Feltettem magamnak a kérdést, vajon a korrupció miért ilyen forró téma Magyarországon, és mi az oka annak, hogy nem tartozik a komolyabb mindennapi társadalmi problémák közé az Amerikai Egyesült Államokban, ahol inkább csak nagyobb vállalati csalásokkal vagy még ritkábban prominens politikusokkal kapcsolatban kapott fel a sajtó ügyeket – ráadásul hétköznapi beszélgetésekben szinte egyáltalán nem jött elő.

Ekkor döntöttem el, hogy a korrupciót fogom kutatni Magyarországon. Abban az országban, amelyet az 1990-es és a 2000-es években meglehetősen korruptnak, de egyben a kelet-közép-európai (KKE) nemzetek egyik legdemokratikusabb és „nyugatisodott” államának tekintettek.

A térséggel kapcsolatos legtöbb kutatás akkoriban kimerült a Kelet–Nyugat típusú összehasonlításban, ezekben arra keresték a választ, hogy a korrupció miért sokkal elterjedtebb KKE-ben, mint Nyugat-Európában vagy az Amerikai Egyesült Államokban. Ezek legtöbbször statisztikai összehasonlító elemzések voltak, amelyek a gazdasági fejlettség, kultúra, történelmi vagy vallási háttér, esetleg a demokrácia minősége alapján próbálták megmagyarázni a különbségeket. Bár nekem is ez adta a kiinduló ötletet, viszonylag hamar rájöttem, hogy ha tényleg meg akarom érteni a korrupció lényegét, túl kell lépnem a leegyszerűsítő „fejlett Nyugat kontra fejletlen Kelet” felfogáson, helyette inkább a téma mélyére kell ásnom. Látni akartam, miként zajlik ez a valóságban. Olyan emberekkel kellett beszélnem, akik ténylegesen részt vettek korrupcióban. Elkezdtem tehát Magyarországon ezt az etnográfiai kutatást, amely immár közel tizenöt évnyi adatgyűjtést ölel fel, és amelynek a végeredményét most az olvasó a kezében tartja.

E másfél évtized alatt nemcsak Magyarország, hanem a világ is sokat változott. A makulátlan, korrupciómentes Nyugatról kialakult mítosz ugyanis repedezni látszik. A közelmúlt számos botránya bizonyítja a korrump gyakorlatok elterjedtségét – a kormányzatok csúcsától az alsóbb szintű bürokráciáig, Európától Nagy-Britannián át az Egyesült Államokig. 2022-ben például az Európai Parlamenthez szorosán köthető személyekkel szemben indult nyomozás, mert politikai szívességeként cserébe kenőpénzt fogadtak el perzsa (arab)-öböl menti államoktól.³ Egy 2024-es jelentés a Covid–19-világjárvány idején az Egyesült Királyságban 135, jelentősen túlárazott egészségügyi beszerzési

szerződéshez kapcsolódó, összesen 15,3 milliárd GBP értékű, súlyos korrupciós kockázatokra hívta fel a figyelmet.⁴

A korrupciós botrányok az Egyesült Államokat sem kímélték. 2025 elején az kis alabamai város, Hanceville teljes rendőrségi állományát küldték kényszerszabadságra egy nappal azután, hogy a vádesküdtszék a kapitányság felosztatására tett javaslatot, mondván, az inkább bünszervezetként, semmint bűnüldöző szervként működött.⁵ A politika magasabb köreit érintő ügyben New York polgármesterét, Eric Adamset 2024-ben az ügyészek azzal vádolták meg, hogy visszaélt pozíciójával, és kenőpénzt, valamint ajándékokat fogadott el török kormányzati tisztviselőktől és üzletemberektől.⁶ Ugyanebben az évben Los Angeles korábbi alpolgármesterét, Raymond Chát találták bűnösnek a város ingatlanfejlesztési projektjeivel kapcsolatos korrupt összeküvésben. 2025-ben a volt amerikai demokrata szenátort, Bob Menendezt 11 év börtönbüntetésre ítélték, mert kenőpénzt és aranyrudakat fogadott el cserébe egyiptomi és New Jersey-i üzletembereknek nyújtott politikai szívességekért.⁷ Mindezek fényében nem meglepő, hogy az amerikaiak többsége – 62 százalékuk – úgy gondolja, a korrupció széles körben elterjedt az Egyesült Államokban, és a kormány elsősorban az elit érdekeit szolgálja, nem pedig a közjót.⁸ Hasonlóképpen, az európaiak több mint kétharmada a korrupciót is széles körben elterjedtnek tartja országában, aggodalmát fejezve ki amiatt, hogy a nagy horderejű korrupciós ügyeket nem vizsgálják ki kellőképpen.⁹

A könyv egyik legfontosabb megállapítása, hogy a korrupció nem konkrét jelenség – sok arca van, számtalan formát képes öltetni, ez pedig nem magyar sajátosság. Bár elterjedtségük, egymáshoz való viszonyuk és társadalmi megítélésük időszakonként változik, a korrupció főbb mintázatai a világ bármely részén megtalálhatóak.